

Mollináry Gizella hallgatásra ítélt író nő életrajza, 1956 szeptember ^[1]

Mollináry Gizella, a délszláv származású, két világháború között népszerű író 1956. szeptemberében terjedelmes beadványt készített, melyben beszámolt életéről és nyomorúságos helyzetéről abban a reményben, hogy visszakerülhet az írók világába: „Azt kérem tehát a [Tiszelt] Elnöki Tanácstól, és a Központi Pártbizottságtól, hogy: a fentieket összegezve rehabilitáltassam, és pedig akként, hogy a fennálló törvényes rendelkezések értelmében műveim kiadassanak magyar és szerb nyelven.”

Bevezetés

A magyar irodalomban a dualizmus korától kezdve mind több női író kezdett el tevékenykedni. Munkásságuk szinte majdnem az összes irodalmi műfajt felölelte, a politikai írásoktól kezdve egészen a legmélyebb líráig. A híresebb - ma már kevésbé ismert - írónők, *Erdős Renée*, *Tormay Cecile*, *Kosáryné Réz Lola* és mások neve mellett meg kell említenünk Mollináry Gizellát is, aki Magyarországon az egyik legsikeresebb író lett a 20. század húszas-harmincas éveiben, sőt leginkább a negyvenes évek első felében.

Mollináry Gizella délszláv (macedón-horvát) származású édesanyja nyolcadik gyerekként született Skopjében, ahonnan fiatal korában távozott Budapestre. Első gyermeke, az 1896-ban Budapesten született Gizella egy időre már kiskorában megismerte az akkori állami gondozás intézményét, s többször is nevelőszülőkhöz került. Olasz orvos apja nem vállalta gyermekét, édesanyja pedig először a keresztszülőkhöz, majd vidéki nevelőszülőkhöz adta leányát. Vendéglősöknél, cselédekénél, vasutasoknál, parasztszaladoknál is élt, ahol változó ellátásban és gondoskodásban részesült. Minden ilyen elhelyezés után anyja egy kis idő elteltével utána ment, és ismét magához vette. 1904-ben került vissza tartósan Budapestre családjához, amely ezek után is állandóan utazott és költözött, így Mollináry Gizella gyakran volt kénytelen lakóhelyet és iskolát változtatni.

Már fiatal korától önmagáról kellett gondoskodnia. Nagyon korán dolgozni kezdett, és minden lehetséges munkát elvállalt. Amikor kedvelt nevelőapja egy szerencsétlen váltóhamisítás miatt börtönbe került, egy építkezésen dolgozott malterhordóként. A későbbiekben is változatos munkák adódtak számára, dolgozott textilszövőként, cselédként és markotányos lányként, leghosszabb ideig azonban kofaként. Megismerte az éhezést, és voltak olyan helyzetek az életében, amikor a szemet a pályaudvarról, ételmet pedig a piacról kellett lopnia, vagy éppen ez utóbbit a szemétdombon keresgélte. Életének pozitív élménye az volt, hogy egy laktanyában hosszabb ideig árusíthatott cukrot és édességet. Törekvő és figyelő személy révén igyekezett minél többet megtudni a világról, és minél több tudást szívné magába.

Az első világháború ideje alatt is árusításból tartotta el magát, azonban a háború végén - sok más emberhez hasonlóan - politikai tevékenységbe kezdett, és a korabeli szocialista eszmék képviselője, szószólója lett. 1919-ben a Nógrád megyébe került, ahol zömmel újságírói és propagandista munkát végzett. Eleinte a balassagyarmati laktanya ezred-irodáján hivatalnokoskodott, majd a szociáldemokrata párt egyik helyi vezetője lett, és lelkes pártszervezőként működött. 1919. januárjában részt vett a városban az első cseh légionárius-betörés elhárításában, majd ezek után a környéki műkincsek mentését felügyelte. A Tanácsköztársaság idején a „kommunista” párt helyi titkári posztját töltötte be, amelynek legfontosabb eseménye az újabb cseh betörés elleni küzdelem irányítása volt. Említésre érdemes, hogy Tormay Cecile ugyanebben az időben a környéken bujkált, ő azonban a vörös hatalom elől igyekezett - sikeresen - eltűnni. Mollináry a Tanácsköztársaság bukása után egy ideig szintén bujkálni kényszerült, majd elfogása után elítélték, börtönbe került, onnan azonban hamarosan sikerült megszöknie, és 1920-ban az akkori délszláv megszállási övezet területére átlépve a későbbi Jugoszláviába menekült.

Új lakhelyén irodalmi tevékenységbe fogott, és műveit - ekkoriban még leginkább verseit - Magyarországra küldte kiadásra, amelyek a korabeli irodalmi lapokban, például a *Nyugatban* jelentek meg. Ekkor, ill. a későbbiekben is sok elismerő kritikát kapott többek között *Ignotus Páltól*, *Dsida Jenőtől*, *Szerb Antaltól* vagy éppen *Radnóti Miklóstól*. A szerb-horvát-szlovén államban férjhez ment az igen jómódú *Dragutin Nuberhez*, a házasság azonban nem tartott hosszú ideig, és ő sem maradt sokáig az ország területén. Kint tartózkodása alatt ugyanis megismerkedett egy magyarországi vizsgálóbíróval, *Gebauer Gusztávv*al, és találkozásuk után nem sokkal - 1924-ben, amnesztia révén - visszatérhetett a „trianoni” Magyarország területére. Gebauer Gusztáv lett a második férje, akitől Béla nevű fia is született.

Visszatérése után eleinte elsősorban verseket írt, amelyeket a korabeli irodalmi lapok közöltek. Bár a húszas-harmincas években több verses kötete is megjelent, mégsem verseivel, hanem regényeivel aratott komoly sikereket. Regényei leginkább életrajzi ihletésűek, gyermek-, illetve ifjúkora változatos élményei ihlették őket. Terjedelmes, rendkívül aprólékos, kissé egyenetlen és néha hihetetlen élményekkel teli művei nagy népszerűsége tettek szert, mint például a gyermekéveit megörökítő *Betévedt Európába* című regény, amely 18 kiadást ért meg. Ezek után is sorban születtek bestseller művei (*Betelt a Föld hamissággal*, 1941; *Meddő szüret után*, 1942; *Vádoltuk egymást*, 1942). Legnagyobb sikereit az 1940-es évek első felében aratta, és műveit olasz nyelven is kiadták.

Írásait az irodalmárok és a kritikusok nehezen tudták besorolni valamely műfaji kategóriába, a kritikusok a „női írók” közé sorolták - nem is tartották igazi regényeknek, inkább *emberi dokumentumnak*, *a líra*, *a szociográfia*, *az éneklődés különös*, *de széteső keverékeinek*. Lírájában - ahogy jellemezték - az asszonyi lélekről vallott, vallásos színezettel. Verselését formailag lazának, szétesőnek tartották. Nem tartották ösköltőnek sem, azonban kiemelték autodidakta tehetségét, amellyel kellő iskolázottság nélkül is *megtanult beszélni*. A kritikusok jellemzése szerint *szülte* verseit és könyveit, amelyeket mély, tiszta érzések és erős felindulás, valamint feszültség jellemezett, *egy magasabb rendű lélek megnyilatkozása*.

Férje jövedelme, valamint irodalmi munkássága révén meglehetősen jó anyagi körülmények közé került, és 1940-től minden idejét az irodalomnak szentelhette. 1937-ben vásárolt Nagymaros községben egy tágas villát, ahol kényelmesen és díszesen rendezkedett be.

Az 1930-as években - főleg rendkívül erős délszláv kötődései miatt - az antifasizmus táborába került, meggyőződését csak jobban megerősítette, hogy kadét fiát 1941-ben egy német szolgálatba adott hajón, az *Ungváron* vesztette el. Németellenessége miatt 1944-ben a Gestapo letartóztatta, ahonnan nehezen szabadult. A háború utolsó hónapjaiban bujkált, és a békét nagy megkönnyebbüléssel s reményekkel fogadta. 1945 után azonban csak egy könyve jelenhetett meg *Az Isten hallgat* című, szintén életrajzi mű (1947-ben). A kommunista hatalomátvétel után teljes mértékben háttérbe szorították, és hallgatásra ítélték.

Bár baloldali és „szocialista” meggyőződésű személy volt, munkái és stílusa a korszak „szocialista realista” irányzatába nem fértek bele, polgári íróként tartották. Délszláv származása, és erős délszláv érzelme nehezítette helyzetét az ötvenes évek Tito-ellenes politikája miatt, sőt megélhetése is veszélybe került. Írói próbálkozásai nem jártak sikerrel. Írásműveit, beadványait visszadobták, vagy nem válaszoltak rájuk, és kétségtelessé tették, hogy nem kívánják visszatérését az irodalmi életbe.

Arra kényszerült, hogy fizikai munkával - földműveléssel - keresse kenyerét, és ebből tartotta el beteg férjét is. Az egész korszakban folyamatosan panaszbeadványokkal és kérelmekkel ostromolta a hivatalokat - mindhiába. Az irodalmi élet hivatalos helyeitől rengeteg ígéretet kapott, de konkrét segítséget alig. Az írókat támogató ún. Irodalmi Alap nyújtott számára néha némi időleges segítséget segély és pénzkiutalás formájában, tartósan azonban nem oldották meg helyzetét. Nagymarosi házáat üdülőnek szemelték ki, de ennek megvásárlásából sem lett semmi. 1956-ig nagyon keserves körülmények között élt.

1956 tavaszán végül felvették az *Irodalmi Alap* tagjai közé, az 1956-os forradalom után publikálni is engedték, ekkortól a katolikus *Vigília* című folyóirat közölte verseit. Az író nő 1978-ban hunyt el.

Most közölt terjedelmes beadványa 1956. szeptember végén született, és benne részletesen taglalja életútját és írói-társadalmi tevékenységét. A beadvány szinte egy kisebb életrajznak, önéletrajznak is tekinthető. Részletesen leírja benne az 1945 után vele történt eseményeket, viszontagságos megélhetési körülményeit. A beadvány szorosan kapcsolódik a magyar és a jugoszláv békülési folyamathoz, hiszen az írás születésével egyező időben folytak már tárgyalások a magyar és a

jugoszláv fél között. (Ismeretes, a Gerő vezette párt és kormányküldöttség egy-két héttel később indult tíz napos útra Belgrádba, hogy aztán a forradalom kitörésének napján, október 23-án térjen vissza.) Mollináry reményeit a kibékülésbe vetette, s ettől várta helyzetének javulását is.

Beadványát a pártnak (Magyar Dolgozók Pártja), ill. az Elnöki Tanácsnak küldte meg, azonban ők ezt a kulturális ügyeket irányító tárcához, a Népművelési Minisztériumhoz továbbították. A beadvány intézését az októberi forradalom eseményei elsöpörték, és így nem is találtunk érdemi ügyintézésre utaló jeleket.

A beadvány 18 oldalas gépelt, kézzel javított irat, amelyet borítólappal kötötték össze. A végén Mollináry Gizella sajátkezű aláírása szerepel, dátummal. Mellékletként több, könyveiből vett idézetet helyezett el, magyar és szerb nyelven.

Forrás

Mollináry Gizella író 1956. szeptember 20-i önéletrajzi beadványa anyagi helyzetének javításáért

Könyveimből köztudomású, hogy 1896. szeptember 7-én születtem, Budapesten. Származásomnál fogva anyám nevét viseltem. Anyám: Mollináry Katalin, atyja Mollináry Dragutin, öreganyámról csak annyit, hogy Bozsevics Marka volt, és férjével egyetemben Üskübből - ma Skopleből - származott.

Ennyi közöm volt Jugoszláviához, és még az, hogy 1919-ben oda emigráltam, és férjem, Dragutin Nuber is délszlávnak érezte magát oly annyira, hogy az elszakadási mozgalomnak is jelentős tagja volt. Mivel volt férjem nálam majd egy negyed századdal idősebb volt, ez időben még nem ismertem.

Sorsom úgy alakult, ahogy az ilyen származású gyermekeknél szokásos: négy esztendőskoromban tolonc útra kerültem, majd lelencbe, onnan pesti perifériára, és miután tehetséges, tudásszomjjal megáldott és megvert gyerek voltam, utam szinte végzettszerűen vezetett már tizenkét esztendősen el a Vasasok Thököly úti színházába, majd a szocialista mozgalmak sodrába.

Így lettem 1919-ben a Nógrád vármegyei szocialista párttitkára [!] és annak sajtóorgánumának [!] lelkes munkatársa.

Ezt a működésemet egy esztendői börtön koronázta, majd rendőri felügyelet alatt szabadlábra kerültem. Néhány heti szabadságom alatt az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy a fehér terror léghőre elviselhetetlen számomra, és szökésre tökélttem el magam, amit újabb letartóztatásomkor a budapesti főkapitányságról végre is hajtottam.

Menekülési utamat az akkor jugoszláv megszállás alatt levő Pécs felé vettem, és bár saját honfitársaimnak puszkagyóijától megsebesítettem ... szökésem mégis keresztül vittem.

Pécsről 1921. augusztus végén menedékjogot adóim evakuáltak, így előbb Dárdára, majd Eszékre kerültem, ahol is férjhez mentem.

Ha elegendő életemet egy polgári társadalom történése feldolgozná, elmondhatná: mivel művészi adottságommal szellemileg igényesebb voltam - nem elégtett ki a Katholikus Kör könyvtára, hát a szociáldemokratákhoz mentem, és a Szív újságnál jobban szívén viselte kitesztott apró életem szíváfájdalmát a Népszava, hát annak hatása alá kerültem.

Dragutin Nuber, a férjem országhatárokon túl is elismerten gazdag műgyűjtő volt. Kastélyában éltem vele Schloss-Hölneggben (Ljubljana mellett) műkincsek között. Éhes értelmem rohamlépésben elégejtette ki magát. Rövid idő múltán száz költő közül pályázaton az első díjat nyertem, a Zagreber Tageblattban jelent meg esztétikai tanulmányom és innen küldtem be az első kiforrott verseim a „Nyugat”-nak, melyre Babits elfogadó levelében úgy nyilatkozott: az empire épületek felesleg nélküliségét hordozzák magukon. Lapok, jól szituált polgári otthonok, sőt kastélyok nyíltak meg előttem.

Mögöttem hagyott börtönéletem és kastélyos jelenem azonban még inkább rádöbbentett a társadalmi igazságtalanságokra. A legmondatlanabb életforma vezetett rá, hogy sorsom kivételes alakulása még inkább elkötelez rá, hogy sorsom kivételes alakulása még inkább elkötelez arra, hogy ezután már kultúrával felvértezett kötelességem művészetemmel az elnyomottak sorsáért a világ lelkiismeretéhez folyamodni. Viszont az is igaz, hogy a magyar igazságszolgáltatás és a magyar börtönélet példátlan bestialitásának ismerete után, irtóztam annak még az elképzelésétől is, hogy ezt a magam elé tűzött célt egyetlen órán át is itthon kíséreljem meg.

Az 1922-es év első hónapjaiban férjem vendéget jelzett: „Bár magyar is, bíró is, légy hozzá kedves, mert nem csak becsületes, de rendkívül művelt és intelligens is...” Az este érkezett vendégben az engem Pécsen kihallgató, valóban humánus vizsgálóbíráim ismertem fel.

Vizsgálóbíráim emesélte, azért emigrált el, mert foglalkozásánál fogva, most a bosszútól lihegő bevonuló Horthyék alatt nem akar üldöző szolgálatot teljesíteni.

Ennek az embernek, Gebauer Gusztávnak és Ignótyuz Hugónak hatása alá kerülve idővel beláttam, hogy: maradéktalanul kifejezni mondanivalómat csak magyarul tudom... és hosszú rábeszélésüknek engedve 1924. október 31-én visszatértem Magyarországra.

Hogy újból visszanyerjem állampolgárságomat, elváltam jugoszláv férjemtől és férjhez mentem volt vizsgálóbíráimhoz, Gebauer Gusztávhoz.

Volt férjem, Dragutin Uber [!] ugyanis annyira exponált volt a délszláv elszakadási mozgalomban, hogy nem követhetett Magyarországra.

Magyarországon a „Népszava” és [a] „Nyugat” munkatársa lettem. Miként még künn [!] Jugoszláviában a Juli Alpok tövében élve figyeltem az Olaszországból beszivárgó fasiszta mozgalomra - úgy hazatérve döbbenet ismertem fel, hogy itt mindenki a teuton öklől újra felemelésétől várja megbűvölt az irredenta álmok megvalósulását.

Miután még élénken emlékemben él, hogy mikor innen sok ezred magammal menekültem, munkát, kenyeret, rendőri felügyelet nélküli szabad mozgást a délszlávoktól nyertünk, míg a bécsi emigráció csak a polgári élet peremén volt megtűrt, máról holnapra tengődő dubiózus egzisztencia [...] a bennem feltűnő hála jelentkezett. Jelentkezett írásaimban akként, hogy igyekeztem kivetíteni azt a gondolatot és felismerést: ha a magyarság olyan simán lenyeli Nyugat-Magyarország elvesztését az osztrákok javára, kiknek az oldalán háborús kalandba keveredett, akkor ki kell bírnia azt a terület veszteséget is, ami a jugoszlávok javára történt. Azon egyszerű oknál fogva: aki minden szomszédjával rossz viszonyban él, annak nem lehet nyugalma saját otthonában biztonságosan berendezkedni.

Tagadhatatlan, hogy ennek az álláspontomnak a kifejezésében érzelmileg befolyásolt az is, hogy a tulajdon szememmel láttam, hogy a délszlávok, ahol felismerték, vagy csak helyes ösztöneikkel megsejtették a fasiszta kígyója fejének felemelkedését, azt kérelhetetlenül lemetszették. Amíg itthon minden ide szivárgott osztrák tiszt trafik [-és] moziengedély révén sinecurát kapott, ott vándorbotot. Pesten. [az] utcán, kávéházban, étteremben, belvárosi üzletekben mindenki finomkodóan németül beszélt, míg Mohácson, ha valakit szerbül megszólítottam - aki a sokác nemzeti viseletet hordta - rémülten elhúzódot, mert beugrató spiclit sejtett. A pesti irodalmi Centrál kávéházban uszonna-időben kevesebb magyar szó ütötte meg a fületem, mint a belgrádi Moszkva kávéházban. A nagy papság zöme németajkú volt, ugyanakkor a liberális polgárság ezzel a rémmel szemben közömbösen állt szemben: csak a harmincas években eszmélt.

Így történt, hogy 1928-ban kitoloncolásom rendelte el a Magyar Államrendőrség Jugoszláviába, és csak Vámbéry Rusztem erélyes közbelépése mentett ettől meg. Viszont bekerültem a belügyminisztériumi zsebkönyv fekete listájára. Ez azt jelentette, ha bármely faluban, városban megjelentem, huszonegy órán belül megjelent a csendőr, rendőr és élém taszította ujj lenyomatra a kéki indigó papírt. Sajnos, ekkor még valami pánszláv nosztalgiaival gyanúsítottak meg, barátaim is, és csak később igazoltak az események, hogy a legkeményebb dió a fasiszta számára a számarányánál fogva kis Jugoszlávia.

Az a Jugoszlávia, melyet én az ott töltött négy esztendő alatt jobban ismertem meg, mint a többi emigráns.

Ugyanis egy esztendőt még a megszállásuk alatt tartott Pécsen hivatalos szolgálatban töltöttem náluk. Így velük és köztük éltem, és ez időben még a nyelvüket is beszéltem - írtam.

Majd előnyös házasságommal házunknál és asztalunknál a politikai és művészi világ reprezentásaival érintkeztem, aktív minisztereiket ismertem volt férjem barátjaiként, és felfogásuk a németeket illetően nem volt titok előttem Így azt sem, hogy mi vár hazámra, ha a német bűvölet holdudvarába csúszik.

Fiú gyerek édesanyja voltam, és irtóztam a gondolatától, hogy ha katonaköteles sorba jut: vagy német oldalon és érdekekért lesz kénytelen fegyvert fogni, vagy katonaszökevény lenni. Minden vissza-utam el volt vágva, itt a magyar olvasóközönség felkarolásával el lettem kötelezve a hálára... Nem tehettem egyebet, mint a legkedvesebb: gyermekemmel egyetemben mindenáron vissza akartam rántani a német oldalon való háborúban [!] sodródástól nemzetemet. Erre egyetlen eszközüöm volt: az írás. A kérelhetetlen őszinte írás, és hogy ezt a kérelhetetlenséget mindenkivel szemben és mindennel szemben gyakorolhassam... a saját bőrömről és családomon kezdtem. Így születtek önéletrajzi regényeim. Ezek sokszor durva írások.

Nem volt veszteni valóm. Tudtam, ha miattuk elvesztem fiam és hazám, úgysem ér az életem egy fabatkát sem, nem töltött el különösebb félelemmel annak tudata, hogy elveszik azt. Elundorító mérszártsaika igazolta [!] később, hogy helyes utat választottam. Bár irodalmi sikereim minden várakozást felülmúltak, emberileg mégis férfi vállnak és jellemnek alig elviselhetően egyedül maradtam.

A harminc évben már sok bajom volt a hatóságokkal, ez kihatótt élettársam és gyermekeim életére is. Rákerültem a kémelhárító hivatal listájára is, bár soha semminő kapcsolatam a könnyelműen elhagyott Jugoszláviával nem volt.

Ennek dacára 1939-ben Szegeden, mikor dr. Ruzsnyák István klinikájának ápolója voltam, mint jugoszláv kémet letartóztattak. Fiamat ugyanekkor hívták be katonának... Kőztudomású, hogy 1941. november 9-én fiamat a Fekete-tengeren elvitettem. Az akkori magyar kormány ugyanis titokban az egész kereskedelmi flottát bérbe adta, személyzetesül hadianyag szállításra a német kormánynak. A hajó személyzetét vonaton vitték le Brailaba, és csak a behajózásnál közölték velük, hogy a német hadsereg kötelékébe tartoznak... Sajnos ösztönöm megint nem csalt meg.

Elképzelhető, hogy ezek után írásaimban még inkább nem váltam szelidebbé. Most már igazán csupaszi életem volt. Az elmondottak logikus következményeként 1944-ben „vogelfrei” lettem. Nem is csodálkoztam különösképp [p], mikor 1944. november 12-én 37 Gestapo pribék körülvette házamat, benyomult, mint valami várba és ott férjemmel egyetemben letartóztatott. Majd elhurcolt[ak] Gödöllőre, a Horthy vadászakastélyába.

A nemes és vitéz Herrenvolk ott aztán ütöképességét oly mértékben gyakorolta rajtunk, de különösen rajtam, hogy amikor szökésem után a svéd Vöröskereszt a Bethesda kórházba irányított elrejtésre, az ugyancsak ott rejtőzködő dr. Bereczky Albert ágyam előtt összekulcsolt kezeit ölébe ejtve csak ennyit tudott mondani: „Hála Istennek Mollinári, hogy vannak keresztény mártírjaink is, nem kell szégyenkeznünk a zsidóság előtt... A Haza hálás lesz majd magához.”

Ez időben dr. Péter János református püspök volt a Bethesda kórház igazgató-helyettese, kinek sírva panasztam el, hogy a legutolsó nagy verésem és bemocskoltatásom azért szenvedtem el, mert nem árultam el Tildy Zoltán és Bereczky rejtekhelyét. Ennek dacára mikor a Szabadság téri V. refformátus] Egyházközségtől azt kértem, hogy két éjszakát a pincéjükben tölthessem, azzal utasítottak ki: „Nekünk egy értékesebb koponyát kell mentenünk: Tildy Zoltánét”.

Bár a túzólt székházban - Tisza Kálmán tér - parancsnokló magyarországi akkori GPU főnöke Susmanovics ezredes nagyon a lelkekre kötötte, hogy ne tegyem: mégis április 11-én visszatértem Nagymarosra, a teljesen kirabolt otthonomba. Minden felkínált segítséget elhárítottam ezzel: „kérem, én nem azért harcoltam a sváb Volksbund ellen, hogy most én legyek egy szláv Volksbundista... Nekem be kell érnem a magyar haza hálájával!” Simanovics előtt álltak egy halomban könyveim, melyekből kivonatoltatott magának, és így felelt: „Meglátszik, hogy egy rajongó déli szláv... sok csalódásban lesz része. A hátát védetté teszem és bármikor forduljon bizalommal hozzám”. Közel két óra hosszat tartott a kihallgatás, azóta sem beszélt velem még tíz percig sem egyetlen magyar miniszter. Még olyan sem, aki íróból lett azzá.

A Haza Hálájából - évi 500 forint megváltási árért - melyet harminc éven keresztül fizethetek, kaptam is 1354 négyszögöl földjuttatást, még 1946 februárjában. Ennek tulajdon két kezemmel való megműveléséből, és férjem bírói nyugdíjából - havi 600 forintból - éltem egészen 1954. október 7-ig, mikor is az Irodalmi Alap havi 600 forint utalást indított meg számomra. Sajnos, ezt három hónap multával beszüntette. Majd 1955. júniusával újra folyósította, szeptemberben újra beszüntette, majd 1955. októberétől folyamatosan kapom.

Mindeme hálának az eléréséért annyi kérvényt írtam, hogy ezek oldalszámai messzi meghaladják 13 kötetnyi irodalmi munkásságomat.

Mikor ezen beadványomat fogalmazom, e napon, szeptember 7-én töltöm be hatvanadik életévemet.

Nézem, forgatom a könyveimből kiemelt és ide mellékeltem szemelvényeket, és semmivel sem tudom megmagyarázni magamnak sorsomat.

Nem tudom megmagyarázni, miért kellett nekem, az engem elhurcoltató svábok számára személyesen az erdőről fát lefuvarozni éveken keresztül, tehetséges íróként létemre, mikor nemcsak nem vétettem a demokratikus felfogás ellen... hanem ellenkezőleg: ma minden politikusunk ajkáról azok a gondolatok és szavak, fogadalmak röppennek fel, melyeket én akkor írtam le, amikor az életveszélyt jelentett...

Ha ma, éleletheletőséget jelentő politikai realitás annak az egyedül járható útnak a felismerése, hogy hazánknak a hősiesség kemény karakterű délszláv néppel megértő erőnyeit megbecsülő viszonyban kell élnie... akkor ez a felismerés még inkább értékmérője annak, aki írásaiban ezt már tíz-tizenöt és huszonhat év előtt propagálta, és meghirdette.

Arról nem is szólva, hogy ez az író még ráadásul asszony, aki ennek az iránynak a vállalásáért férfian is dicsőségre való kemény küzdelmeket vívott meg, testi bántalmakat, börtönt szenvedett és tulajdon elvtársaitól semmivel nem magyarázható mellőzést és kiközösítést viselt el emberfeletti nélkülözések árán.

A népművelésügyi miniszter komoly magyar író, könyveimnek birtokában van, olvasta. Elfelejtette volna, hogy mikor az 1919-es forradalom letörésére uraink a cseheket hozták be országunkba, akkor a vörös hadsereg és a párt közt a felkelés megszervezésénél és a balassagyarmati csata napján, illetve már hajnalán életem veszélyeztetésével, összekötő szolgálatot teljesíttem...

Akkor nem akadt egy Erdélyi József, aki azt mondta volna: „magától ilyen szolgálatot nem fogadhatunk el, mert maga nem magyar, maga rá!” Bár akadt volna, akkor nem lenne még mindig golyó szilánk jutalmul a hátamban. De ilyesmire, életet kockára tenni a hazáért nem szoktak tolatkodni. De kész zsákmányra annál inkább.

Egészen gusztustalan a fajvédelemnek az a módja, ahogy a német megszállóktól kreált Sztójai kormány vérvád költője, Erdélyi József ünnepélyes keretek között bevonulhatott abba az Írószövetségbe, melynek én ma nem lehetek tagja, és versei annak sajtóorgánumban napvilágot láthattak, míg nekem egyetlen írásom sem jelenhetett meg.

A Berlin-Budapest szellemi tengelyt képviselő Szabó Lőrinc úr is tehetségére való tekintettel a keresztény bűnbocsánat megható igralmasságában részesült, mert magyar származású. És lehetne még beszélni az „Egyedül Vagyunk” című lap néhány illusztris munkatársáról is. Páger Antal görögütözes hazatéréséről már csak arcpirulással hallgatni lehet.

Hátha már egyszer ez a tény, hogy akad magyar író, ha mindjárt asszony személyében is, aki nemcsak a német bestialitásokat nem fémjelmezte művészi tekintélyével, de még azt a semmivel nem menthető és kimagyarázható erkölcsi destrukciót sem, mely becsületet elvtársakat ültetett a vádlottak padjára. Akkor ezt az erényt legalább annyira meg kell becsülni, mint amazokat az eltévelyedéseket.

Nekem 1947-ben egyes egyedül azért jelenhetett meg „Az Isten hallgat” című könyvem, mert még ez időben nem tűnhettek el a börtön süllyesztő kamráiban azok az elvtársak, kik az 1940-es évek vérszimató idejében velem egy oldalon állottak, és felszabadulhatási reménysegeik tekintélyes részét a semmi véraldozatot nem sajnáló jugoszláv nép küzdelmeikben látták. Amikor ezek eltűntek a porondról, legtöbbször akként, hogy még a vádlottak padjának sívár és kétes értékű nyilvánosságához sem juthattak, és még közvetlen hozzátartozóik sem tudhatták: élnek-e vagy sem [...] és kopláló szájuk elől elvont falat[]jaikat sem oszthatták meg velük, mert képtelenség volt kiszimatolniuk, hogy ha élnek, melyik börtönben sínylődnék... Akkor egyetlen éleletheletőségem a kapa maradt, toll helyett. Pedig az még fel sem tételezhető, hogy amennyiben a céhembeliek közé kerülhetek, nem vetem fel a kérdést: ha a fent említett arcok olyan szívesen látottak, miként nem hiányoznak nekik a bebörtönzött elvtársaiké?... Miként azt nem egyszer én nem egy országgyűlési képviselőnek fel is tettem. Számon kérve volt lektoromat: Horváth Zoltán, Komor Imrét, Kállai Gyulát, Kádár Györgyöt, mondván: „Hiába, velem nehéz elhiteni, hogy ezek az emberek önmaguk irányzata ellen összeesküvést szöttek és politikailag megbízhatatlanabbak az általuk cselekvőn életre segített szocialista társadalom számára, mint a hitlerjáz hosszabb-rövidebb lejárátú szellemi kurtizánjai”.

Sőt azt is tanúkkal tudom bizonyítani, hogy több egyént felkértem, segítsen kis földem termékeiből eljuttatni bebörtönzött barátaim hozzátartozóihoz. Nem rajtam állott, hogy a félelem pszichológisa oly mérvű volt, hogy erre nem akadt vállalkozó.

Fel kell tennem most már a kérdést: hogy mi legyen velem és műveimmel?

Magyarnak számítok-e avagy sem?

Ha igen, akkor az esetben az erőnyeim nyomnak annyit a latban, mint amazok bűnei, és kell, hogy legalább is annyira szóhoz jussak, mint ők.

Ha délszlávnak könyvelnek el - mint ahogy én a bőromön tapasztaltam... - akkor a délszláv - magyar szellemi nász mézesheiteiben ez minden lehet számomra, csak hátrány nem.

Igaz avagy sem, amit könyveimben megírtam: hogy a forradalom zavarosában fosztogatók, a forradalmi jelszavakkal zsonglörködő karrieristák, kik a neofiták buzgalmával a régi harcosokon átgázolnak, nem egyebek, mint a szocializmus lejáratói?... Sőt a mozgalomnak sokszor évtizedekre visszavetői. Ha igen - jól tettem, hogy megírtam.

Lehetséges-e akként a szocialista társadalomnak megnyerni és utánpótlást nevelni - akár nálunk, akár a még polgári társadalmakban - mikor személyes tapasztalatokból, sajtóból és rádióból azt hallják, és tudják, hogy tisztességes harcosokat ál-vadakkal elsüllyeszteni lehet? Amikor valóságos ünneprontó, querulans elemzésbe megy az, aki mázsás vádanyagokkal premier plámban derűs sütkérező elemekkel vonakodik levegőt szívni?

Mert más ám, nyilaskeresztes karszalaggal, ha Kovács János, vagy Kriechenbaum Márton valahol egy üldözöttöt egy ballonkabátot, aranyórát rabol el, vagy egy költő nemzete hovatarozandóságának öntudatát annak értelméből építi. Lényegesen más.

Könyveimet azzal a céllal írtam, hogy a hibákat feltárva azokat ne kövessük el még egyszer.

Mert állítani, hogy amennyiben lektorálásra könyveimet egy olyan elvtársnak a kezébe adják, aki csak a fentebbi két bekezdésben megjelenített átételek szenvedő alánya volt... az nem felháborodást érez irányomban, hanem hálát.

Az elmúlt években együtt kapáltam egy volt csendőr őrmesterrel. Harangszókor leültünk ebédelni egy barázdába. Én kukoricakását tejjel, ő szalonnát kenyérral. „Tessék az enyémmel kezdeni” - mondja, és elfelezi a szalonnát. „És aztán a csemegével folytatni...” Vonakodtam... „Ne tessék szégyenkezni, hogy nekem ekkora elégtételt ad [!] az élet: én, aki kommunistákat, meg szocialistákat üldöztem, ma is szalonnát eszem, mint azidőben... Őn, akitől akkor ujjlenyomatot vettem, kukoricakásán él, amit régen a börtönben sem mertek volna az étlapra tűzni. Tessék jóízűen enni, mert ettől a perctől fogva sohasem fogom magam osztályidegnek érezni!”

Hát még mekkora elégtétele lehetett annak a volt fegyőrnek, aki ebben a társadalomban a zárkaajtót naponta ráfordíthatta az elvtársakra?... A nagyskalájú bűnöző fogolytársak elégtételéről nem is szólván.

Itt valami nincs rendben. És ebbe a „nem rendbe” én is beletartozom. Tehát velem rendet kell tenni.

Nem vagyok koldus, hanem író. Nem állok elő azzal, hogy nekem anyagi elégtétel jár. Bár írással és tanúkkal tudom bizonyítani, hogy műértékkel megtömött házamat 1943-ban az egyetlen fiúgyermeküket veszített magyar anyákra testáltam azzal a kikötéssel, hogy minden hatodik anyának nemcsak zsidó származásának, de zsidó vallásának - orthodox! - kell lennie, és könyveim hozadékát is ennek a sirató asszonyotthonnak kell felélnie.

Hazatértemkor ugyanazt a házat minden komoly értéktől kifosztva találtam, de az akkori falragasz és újságok felhívására: mi szerint a potsdami egyezmény értelmében a németek okozta kár bejelentendő, a kártérítési igényre... személyesen jártam el Erdei Ferenc akkori belügyminiszternél, kérve: „nem kell semmi számomra, de a muzeális értékű dolgokat a magyar haza számára szerezzük vissza múzeumainknak. Ha már én a négy elemimmal, a két kezemmel megszereztem, tartsa meg azt a haza kormányhatalommal!” Eltanácsolást kaptam, mivel „nem tartozik asszonyom abba kategóriába, kikre ez vonatkozik...” Kurt Baumgarten birkózbajnok, Hermann Hoffeld és Fritz Geretzky dortmundi lakosok személyében megneveztem a Gestapo lakóit háznak. Hiába volt minden kérés.

Nem tett módosabbá az a házkutatás sem, melyet 1947 tavaszán szenvedtem az ÁVO helybeli őrnagy parancsnokától, később kiderült SS tizedes volt, Dutz András. Mindössze kiderült róla, hogy álőrnagy volt, nem is tartozott a rendőrség kötelékébe, csak ép[p] Balassa országos főkapitányának két éven keresztül itt vadásztársa és házgondnoka volt. Tehát gyanú mentes. Míg én gyanús, hogy házkutatásra érett. Ennek nyomán kétségbeesésben minden ekkor birtokomban még a Gestapótól megmaradt kéziratom magam tüzeltem el. Mondván: ha nincs semmi? papírsalátá, akkor nem lehet egy házkutatás izgalmasan belecsempészni mástól fogalmazott gépirt oldalakat.

1950 ősztől azután jött az adó szekatúra. Évi adóm egyik nap 2800-3600-5800-8300 volt. És foglaltak... és foglaltak... és foglaltak... Míg végre, hála Istennek, mikor elvették a házunk, férjem nyugdíját, aminek folytán férjem kórházba került... egy napon bementem a tanácsshoz és követeltem a kitélepitésemet. Ettől kezdve békeségem lett.

Most már hajnali 3-4-től békén kapálhattam, kofálkodhattam és megfogadtam Rusznyák István orvostanár barátom tanácsát: „ha nyugodtan akar élni, akkor úgy kell viselkednie, mintha Rákosi [j] Mátyás a kebelbarátja lenne, hogy magától féljenek és nem félelmet mutatnia”.

Hát úgy viselkedtem! Kifelé rendbe hoztam a házat, kiöltözködtem valamennyire, és mert már sportból kapáltam, de ettől a pseudo élettől még bonyolultabbá vált a sorsom, és most már nemcsak koplaltam, hanem éheztem is. És mennyi ellenséget szereztem!... Mert: „bár nekem csak egy szavamba kerülne!” nem intéztem el, olyan csekélyégeket, hogy X-Y tanácselnököt, mert rongyos 30000-et sikkasztott, kihozzak a börtönből, vagy legalább is kölcsönözném megtérítésre ezt a kis összeget és így tovább...

Istenem, ha egyszer egy olyan könyvet írhatnék meg szabadságomban és gondtalanságomban, mint Alexej Tolsztoj Golgothájával, vagy Solochov: a „Csendes Don”-nal, mennyire üdítően tudnám ábrázolni, hogy mennyi chaplini bohózat bonyodalomba kerül egy szocialista, ha szélhámosnak kényszerül maszkírozni magát a tulajdon álmait valóságban megélt társadalomban.

Ha megírhatnám, hogy az uralomra jutott materialisták milyen félelmetes romantikával írták egymást, hogy soraikat tulajdon kezükkel megkritikva, bebújó rést adjanak ellenfeleiknek, azoknak az ellenfeleknek, kik uralomra jutásuk előtt szentimentális és transcendentális frázisokkal lövöldöztek biztos fedezéseikből reájuk, de most a hasznosság elve alapján minden szemérem nélkül intakt erőtartalékaikkal besurrannak haszonélvezőnek egy-egy kiűtött szocialista helyébe.

Ilyen színes gyöngyölet mellett sikerült 1955. május 2-án déli egy órakor összeesnem Pesten a Szervita téren. Éhes is voltam, és akkor még mindig én az országos híró íróknak kölcsön szemüveget viseltem. Bár megtakarítottam az aznapi élelmem, de ellopták a tisztítóból kihozott két rend ruhámat.

Viszont téma lettem, és június 2-án kiszállt hozzám Bölöni György elnök vezetésével az Irodalmi Alap, és kaptam 600 forint havi segélyt. Ettől szinte újjá születtem, de ép[p] mikor első jó ebédemet ettem ezt megünnepelő Szánthó György író vendégeként, arra tértem haza, hogy ennek az összegnek [a] folyósítását beszüntették.

Talán mondanom se kell, hogy ezért a napi 20 forintért olyan kérvény-irodalmi tevékenységet fejtettem ki, hogy a helyi postahivatal valóban joggal hihette, hogy minden hatalmat gyakorló reprezentáns valóban az én barátom.

Szerencsére Nagymaros a magyar képzőművészek üdülő telepe, és ezek, de főként a Képzőművészeti Alap vezető emberei anyagi és erkölcsi megsegítésemre siettek, és emberi melegségük jeleivel elhalmoztak [j]. Ám a kegyelemkenyér nem táplál, annak mérgező hatása van.

Ha már benne voltam az írásban, természetesen hogy Darvas József miniszter elvtársnak is írtam. Meg is kaptam még az év októberétől a havi 600-at, sőt még ígéretet is, hogy az majd... egyszer több is lesz...

Ennek a színében gazdag életnek hatására azonban fizikumom felmondta a szolgálatot. Kikötöttem újból csak a Rusznyák klinikán, miután előzőleg december 2-án megint csak az irtalmas kórháza előtt az utcán összeestem. Többek között sárgaságom is volt... vesekő gyanús is voltam... gégegyulladásom van, mert a Gestaponál felkötöttem magam, és fiatalon megmérgeztem magam, de vészes vitaminhiányom, vérszegénységem, vörös vérszejjeim hiánya azt a gyanút keltette, hogy föltápláltatni óhajtom magam a klinikán. Ettől a szegénytől megmentettek a testemen nagy fájdalomtól kiűtött sebek: herpes zooster jelentkezett. De ugyanakkor az egész testemen, arcomon a bőr elszarusodott, a körmeim kocsonyás bőrré változtak: rosszindulatú psoriasis, ráadásul bőrgyulladásal és hogy komplett legyek, ezek szépen be is gombásodtak.

Így váltottam meg magamtól a világot. Kényelmetlen személyem most már nem mutatkozhatott másutt, mint kezelőorvosaim előtt. Ez is valamire jó volt. Tagja lettem az Irodalmi Alapnak, hogy végre saját személyemben SZTK igényjogosult lehessen.

Hogy ilyen eltorzult, színes maszatokkal bekentem a sváb falu mulatságára hajnali tömegben utaznom kezelésre, majd este vissza, napi 32 forintért és az időre férjem mellé napszámban valakit fogadnom ne kelljen, kértem betelepülési engedélyt Budapestre. Talán nem is mondom azzal semmi különöset, hogy elutasítottak.

Hosszas, kínos kezelés után, orvosaimtól feltáplálva végre tünetmentesen - mert teljesen nem vagyok gyógyítható! - most itt állok azzal a semmivel fel nem érő boldogsággal, hogy hazám, végre! harmóniába került Jugoszláviával, többé nem bűn, amit leírtam, cselekedtem vagy mondtam. Igazán ennél nagyobb 60. születésnap ajándékot nem adhatott az élet.

És most várom, hogy sorsom tudomására hozásával az Elnöki Tanácsnak, a Pártnak, könyveim és magatartásom újbóli elbírálásával, „azok szárnyra bocsátásával” író embernek kijáró életet élhetek. Mert, ha az én könyveim a magyar olvasó közönség kezébe illő számban kerülhetnek, ami a legkevesebb, amit megérdemlek! Hoz az nekem annyit, hogy az emberi méltóságomhoz illő műhelyéletet teremtve magamnak élhessek.

Ugyanis, az ide csatolt nagyon elenyésző irodalmi szemelvényeimből - javarészt már a Horthy-éra alatt megjelent könyveimből - gyerekjáték megállapítani, hogy:

Megeshetik-e mindaz, ami velem történt egy magyarból jugoszlávvá naturalizált íróval is?!

Én csak bátran és büszkén vállalhatom, hogy Jugoszláviából jöttem magyarnak. De soha nem vétettem a magyarság ellen. De tovább megyek: mikor künn [!] éltem, soha egyetlen másodpercre ezt a jugoszlávok nem követelték, sem el nem várták. Ellenkezőleg, ha hivatalos működésem alatt bármire kijelentettem: „ezt nem vállalom, mert itt nem érzem magam elfogulatlannak!”, megdicsérték. „Magában az ép[p] a megbecsülendő, hogy tudjuk, hányadán állunk!” - mondta Pribicsevics miniszter és Cholak Antics Pécs megszálló parancsnoka.

Ott emigráns voltam. Itt nem vagyok emigráns, miért hazudjak?

Böloni elnök 1952-ben segíteni akart rajtam, mikor mindenemből kifosztottak. Mondta: „Írjak valami kis dolgot, ami olyan... ami mai...”

Az író a korának élő lelkiismerete. Mit tehettem egyebet, mint könnyezve némán ráztam a fejem. Mit írhattam volna meg a lelkiismeretemre hallgatva: hogy olyan épületes dolog az elveikhez ragaszkodó szocialisták kibevezése?!... „Előre mutató erő!” - volt a jelszó. De mikor én csak azt tudtam volna megmutatni, hogy kinek „coki!” hátra. Ha egy garníringot lesöpörnek egy tárlól, akkor úgyszólván ott marad a főétel, meglátszik nyomban: mennyi és milyen.

Most is csak azt ígérhetem, hogy emberséges körülményeim megteremtésével írni akarok, de ahogy soha nem fogok ártani a magyarságnak, akik között felnevelkedtem... ép[p] úgy soha nem fogom sárral megdobálni a vendégszerető, gavallér és hős népet, amelyből kirajzottam. Ami ezért a sorsom, azt el fogom viselni. Mi érhet még engem? Hála Istennek 1941-ben elpusztult a fiam, így elkerülte az akasztófát, sőt engem is megmentett attól. Mert ha ketten vagyunk, ezzel a vérmérséklettel... nem tűrtük volna télen és némán származásunkért megalázásunk poklát. Mert vagy a 37 darab germán bika Gestapo[s]ból lövünk le egyet-kettőt, vagy a hajlékomban garázdálkodó SS-ből átvedlett ÁVO őrnagy fejéhez lódítjuk a fejszét.

Így, lábamhoz kötve egy 78 éves béna-nyomorék élettárral „Az Isten hallgat” című 13. kötetem után én is hallgattam.

Azt kérem tehát a T[iszelt] Elnöki Tanácstól, és a Központi Pártbizottságtól, hogy: a fentieket összegezve rehabilitáltassam, és pedig akként, hogy a fennálló törvényes rendelkezések értelmében műveim kiadassanak magyar és szerb nyelven.

Hogy a jugoszláv-magyar barátság és a jugoszláv-magyar népnek őszinte kibékülésének [!] egyik olyan bizonyítékaként szerepelhessen, mely nem ad hoc keletkezett... hanem annak bizonyítékaként, hogy ez a felismerés a nép lelkében vérszterhes időben is mint egy nyugvó ponthoz vezető vágy élt. Mert mi mással magyarázható az a tény, hogy műveim, melyek ennek a vágynak olyan félreismertetlenül formát és hangot adtak, még imponáló példányszámukkal is alig tudták kielégíteni a magyar olvasóközönség felvásárló igényét.

Átéhezett, átsírt és kapa fölé görnyedt hosszú esztendőik központjába helyezett megvilágításban vizsgálva magam állítani [!] semminemű délszláv sovinizmus nem vezetett és vezet. Hanem a legjobb hiszemű rávezetése az engem befogadó magyarságnak arra, hogy csak ennek a pángermanizmus ellen legtökéletesebben felvértezett szomszédjának jóindulatú barátságának fenntartásával és megőrzésével biztosíthatja nemzeti létét Európa nagyon is huzatos kapualjában élni kényszerültén.

Sorsom tisztába tevését bizalommal várva maradtam

elvtársi üdvözléssel:

Nagymaros, 1956. szept[ember] 20.

Mollináry Gizella

MOL XIX-I-3-i-sz.n.-1956 (27. doboz). (Magyar Országos Levéltár, Népművelési Minisztérium Mihályfi Ernő miniszterhelyettes iratai, szám nélküli irat 1956-ból). Eredeti, géppel írt és kézzel javított tisztazat.

Címek:

Nyugat [2]

cseh légionárius [3]

Magyar Dolgozók Pártja [4]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/mollinary_gizella_hallgatasra_itelt_irono_oneletirasa_1956_szeptember.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/mollinary_gizella_hallgatasra_itelt_irono_oneletirasa_1956_szeptember.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nyugat>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/cseh-legionarius>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>